

УДК 37. 015. 311

УМОВИ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ ВИХОВАННЯ

Боченко О.В.

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

У статті розглядаються умови досягнення мети сучасного виховання – формування гуманної гармонійно розвинутої творчої особистості. Розглядаються передумови розвитку сучасної гуманістичної педагогіки, на який здійснили свій вплив Микола Новіков та Микола Добролюбов, умови гуманного педагогічного процесу, який приводить до самовиховання, складові процесу самовдосконалення, формування «позитивної Я-концепції», характеристики творчої особистості.

Ключові слова: «позитивна Я-концепція», «Образ Я», креативне мислення.

УСЛОВИЯ ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛИ ВОСПИТАНИЯ

Боченко О.В.

В статье рассматриваются условия достижения цели современного воспитания – формирование гуманной гармонично развитой личности. Рассматриваются предпосылки развития современной гуманистической педагогики, на которое оказали свое воздействие педагогические взгляды Николая Добролюбова и Николая Новикова, условия гуманного педагогического процесса, которые приводят к самовоспитанию, составляющие процесса самовоспитания, формирование «положительной Я-концепции», характеристики творческой личности.

Ключевые слова: «положительная Я-концепция», «образ Я», креативное мышление.

THE CONDITION FOR ACHIEVING THE GOAL OF MODERN EDUCATION

Bochenko O.V.

The article deals the conditions for achieving the goal of modern education. The formation of a humane harmoniously developed personality. Are considered prerequisites for the development of modern humanistic pedagogy, to which had an impact pedagogical views Dobrolyubova Nicholas and Novikov Nicholas, humane conditions of the pedagogical process that lead to self-education, self-educations of the process, the formation of a “positive self-concept”, the characteristics of the creative person.

Keywords: “positive self-concept”, “the image of I”, creative thinking.

М. Реріх писав, що лише цінність духу та творчості лежить в основі буття. Концепція мотиваційно-цільового управління освітою, яка була створена в останні часи, визначає сучасну освітянську мету – формування гуманної гармонійно розвинутої творчої особистості та становлення її морального та фізичного здоров'я. Тобто потреби сьогодення вимагають, щоб людина була не тільки всебічно розвинута, але й щоб вона була гуманною, що є запорукою не тільки її особистого життя, а й збереження суспільства загалом. Метою нашого дослідження тому і є з'ясування механізмів регуляції оточуючого середовища на формування людини, здатної:

- поважати саму себе;
- поважати інших: їх потреби, погляди, прагнення сподівання; можливості, їх думки та вчинки, їх здоров'я та думки;
- бути самостійною, творчою;
- бути відповідальною за наслідки своїх дій, вчинків та сподівань;
- бути здатною до самовдосконалення протягом всього життя.

Створення особистого виховного середовища, яке створює умови для формування саме гуманної особистості, яка спроможна не руйнувати себе та інших, не знищувати все навколо та свідомо підходити до

своїх вчинків має глибокі педагогічні корні. Причиною усіх соціальних негараздів Микола Іванович Новиков бачив у «поганій» освіті та в «ху-дому» вихованні, яке йде не тільки від відсутності глибоких педагогічних знань, а й від відношення педагога не тільки до свого предмету, до всього, що оточує, а й насамперед до дитини, головним в якому є глибока віра та повага до особистості дитини. Ще у XVIII віці Новиков не розглядає дитину як об'єкт примушення, який кориться вихователю, бо «дитя має такі ж права як і дорослі, від яких відрізняється тільки тим, що потребує зовнішньої допомоги» [2, 96 с.]. Він вважав, що виховання, яке ґрунтується на пригніченні особистості домагається лише того, що з неї виростає «не людина, а машина». Микола Новиков вважав, що завдання педагога полягає лише в тому, щоб підтримати самостійний розвиток особистості. Для цього вихователю необхідно виявляти позитивне в дитині і створювати гуманне середовище для його розвитку. Цю думку відстоював вже у XIX віці Микола Добролюбов. В своїх працях Микола Олександрович критикує виховання молоді, яке ґрунтується на:

- беззаперечній слухняності дітей;
- авторитарному ставленні до неї;
- відсутності самостійності в судженнях підлітків та юнаків, що завдають шкоди формуванню дитячої особистості, вбиваючи в них почуття власної гідності, моральної точки зору.

Таке виховання випускає з уваги дійсне життя, природу людини та й самого вихованця. Через це часто дитина приноситься в жертву педагогічним розрахункам. М. Добролюбов пише, що не треба знищувати самостійний розвиток дитини, насилуючи її природу, примушуючи робити тільки те, що хоче вихователь; тільки так, як хоче вихователь; тільки тому, що так хоче вихователь. Результатом такого відношення стає те, що дитина «звикаючи робити тільки з наказу, стає байдужою до добра та зла, і спокійнісенько робить вчинки, які несумісні з моральним почуттям, виправдовуючись тим, «що так наказано» [3, 35-39 с.].

XX сторіччя надало нам не тільки теоретичні доробки необхідності створення особливого педагогічного середовища, яке спонукає до формування гуманної особистості, а й на основі своєї педагогічної праці доказали перевагу цього. Представникам педагогіки співробітництва

вдалося втілити теоретичні знання у своїй діяльності. Освітнє середовище, яке створили вони у своїх колективах, спонукало до розвитку самостійності, відповідальності, почуття власної гідності, самоповаги, що сприяло не тільки успішності навчальної і виховної діяльності, а й спонукало до самовдосконалення та гармонізації особистості, бо педагогічний процес цих фахівців формувався на засадах позитивного ставлення бо оточуючих. Саме формування позитивної «Я-концепції» передбачає формування першого структурного елементу процесу самовдосконалення. Самовдосконалення як самостійний процес має свою структуру. Формування самооцінки входить до першого структурного елементу цього процесу. Є такі форми самооцінки:

- адекватна (вірна оцінка своїх якостей і можливостей), що спонукає до самостійності, формуванню самоповаги та впевненості у собі, що надає особистості моральне задоволення;

- занижена (недооцінка), що веде до відсутності впевненості у собі, знижує рівень соціальних вимог людини, обмежує її перспективи, активність, ініціативу, самостійність;

- завищена самооцінка – переоцінка своїх можливостей, якостей, здібностей.

Саме формування адекватної самооцінки є фундаментом для подальшої реалізації процесу самовдосконалення. Саме гуманне педагогічне середовище спроможне сформувати в процесі навчання та виховання адекватну самооцінку.

Формування адекватної самооцінки складається з:

- самопізнання – рефлексії (від лат. Reflexio – погляд назад) – знання людини самої себе, свого внутрішнього світу; аналіз своїх думок, дій, почуттів; роздуми про свої здібності, можливості, якості, риси, сприйняття нею оточуючого середовища. Методами самопізнання є самоаналіз, самоспостереження, співвідношення.

- Самоаналіз – аналіз практичних результатів своєї діяльності: що зроблено, як, що можна було зробити краще, що цьому заважало у мені самому, що залежало від інших. Самоаналіз допомагає з'ясувати причини та наслідки дій та вчинків. Самоспостереження – спостереження людиною за своєю діяльністю, вчинками, мовою, поведінкою, за своїми почуттями.

Співвідношення – встановлення загального та різного у думках, діях, рисах, якостях, здібностях.

Формування «Я-концепції» І.С. Кон розглядає як рівень знань себе; систему самооцінок: якості та почуття самоповаги, самолюбства; виявлення людиною у поведінці та почуттях знань про себе, про систему самооцінок, яка дозволяє переконати себе в їх необхідності та вірності.

Образ «Я» («Я – концепція») складне педагогічне явище, яке включає до себе не тільки знання про себе, а й відношення до себе. Діло педагога вказати дитині, що є в неї є позитивного, тобто сформувати, при пізнанні самої себе, позитивне ставлення до себе, тобто діло педагога сформувати «позитивну Я-концепцію». Наведемо приклад формування знань про себе та відношенню до цього студентів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна:

Студентка «А» пише «моя самооценка адекватна в отношении моих положительных качеств и слегка занижена в отношении отрицательных качеств. Стоит стремиться быть как можно более адекватной, так как трезвый, ясный взгляд на вещи способствует принятию верного решения и дарует душевное спокойствие». Студентка «Х»: «Я вважаю, що моя самооцінка вище середнього. Я адекватно приймаю зауваження, звикла долати труднощі самостійно. Я вважаю, що працювати над собою необхідно кожному, як би важко не було».

Студент «У»: «В мене складний характер. Я можу бути запальною і спокійною. Всі вчинки обмірковую довго, звертаючи на плюси та мінуси».

Можна зробити висновок, що формування гуманної особистості потребує створення гуманного середовища. Таке середовище повинно не тільки гармонізувати особистість, спонукати до самовдосконалення, а й формувати творчу особистість, що передбачає:

- ступень креативності – спроможність особистості продуциувати нові гіпотези, ідеї, знаходити нетрадиційні шляхи рішення проблеми;

- ступень інтуїції – спроможність знаходити правильні рішення без усвідомлення шляхів її досягнення;

- ступень творчого уявлення – спроможність самостійно створювати нові образи, які можливо реалізувати в оригінальних та цінних продуктах діяльності;

- ступень дивергентності мислення – спроможність мати декілька підходів до рішення одного завдання, бачити проблеми та об'єкти у різних ракурсах;

- ступень інтелектуальної активності – спроможність продовження мислення за межею ситуації, яка була створена, бажання мислити тоді, коли немає стимулів для цього;

- ступень оригінальності – спроможність не ординарно мислити;

- ступень асоціативності мислення – спроможність використовувати асоціації, у тому числі й аналогії при рішенні проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беланова Р.А. Гуманізація і гуманітаризація освіти в класичних університетах. / Р.А. Беланова. – Київ, 2010. – 214 с.
2. Новиков Н.И. Избранное / Н.И. Новиков. – Москва, 1959.
3. Добролюбов Н.А. СС в 9 т., т.6. / Н.А. Добролюбов. – Москва, 1963.
4. Рерих Н. Держава света /Н.Рерих. – Рига, 1992. – 286 с.
5. Кон И.С. Психология ранней юности / И.С. Кон. – Москва, 1989 – 225 с.